

מבט על, גיליון 644, 17 בדצמבר 2014

האם השתנו התנאים לתקיפה ישראלית בסוריה?

על פי השיח ברשתות החברתיות

אודי זקל ואורית פרלוב

על פי דיווח של גורמים סוריים רשמיים, ב-7 בדצמבר 2014 שבה ישראל ותקפה מטרות באזור שדה התעופה הבינלאומי של דמשק ובסמוך לגבול סוריה-לבנון. בעקבות התקיפה פרסם הצבא הסורי הערכה, כי התקיפה נועדה להעלות את המורל של המורדים ולסייע להם, לאחר שצבא המשטר נחל ניצחונות חשובים בדיר א-זור, חלב ואזורים נוספים. עיתונאים שביקרו באזור האתרים שנפגעו דיווחו, כי הותקף משלוח של טילי קרקע-קרקע ומערכות מתקדמות של כלי טייס בלתי מאוישים (כטב"ם). כן נמסר על פגיעה קשה באגף הצבאי של שדה התעופה הבינלאומי בדמשק, לשם מגיעים משלוחי הנשק והסיוע הצבאי – בעיקר מאיראן ומרוסיה.

בעקבות התקיפה התעורר ברשתות החברתיות בסוריה – שבהן פעילים כ-30 אחוזים מאוכלוסיית המדינה – שיח נרחב לגבי התגובה לפעילותה הצבאית של ישראל. בשיח רווחה ההנחה, כי ישראל העריכה, כבר בראשית ההתקוממות נגד משטר בשאר אל-אסד, כי המשטר, בסיוע ובגיבוי חזבאללה ואיראן, ממוקד באתגרי הפנים ולכן יימנע מפתחת חזית נוספת מול ישראל. בנוסף, בשלבים הראשונים של מלחמת האזרחים הוערך, כי לפעולת תגמול נגד ישראל יש לגיטימציה ציבורית נמוכה בלבד. ואולם, בד בבד התפתחה תחושת בוז בקרב אזרחים סוריים ולבנוניים כלפי משטר אסד וחזבאללה, עקב היעדר תגובה והימנעות מתרגום הסיסמה "נגיב במקום ובזמן המתאים" למעשה. לאור היעדר תגובה מצד סוריה וחזבאללה, כך נטען ברשת, ישראל הסיקה, כי יש לה מרחב פעולה ניכר לתקיפות בתוך סוריה.

עם זאת, כפי שמעיד השיח ברשת, כנראה שהולך ונסגר חלון ההזדמנויות שאפשר כביכול לישראל לפעול בחופשיות בשטח סוריה נגד משלוחי נשק ויעדים נוספים, ללא תגובה מצד משטר אסד וחזבאללה. בפברואר יוחסה לישראל תקיפה בבקעת הלבנון, בקרבת הגבול בין סוריה ללבנון, שיעדה היה, כך דווח ברדיו "קול לבנון", שיירות של חזבאללה שהעבירו אמצעי לחימה רקטיים מתקדמים מסוריה למצבורי הארגון בצפון בקעת הלבנון. חזבאללה הגיב לתקיפה זו בשלושה פיגועים בגזרת רמת הגולן (ללא לקיחת אחריות) והר דוב. לאחר מכן, כך דווח, ישראל נמנעה מתקיפה נגד יעדים בסוריה במשך כעשרה חודשים. נראה שישראל מעדיפה לתקוף בשטח סוריה, כדי לא לאתגר את חזבאללה, שלאחרונה חזר ושיקם את מעמדו כ"מגן לבנון" וגבר ביטחונו העצמי בעקבות הוכחת יכולתו (המשופרת לעומת זו של צבא לבנון) להתמודד עם גורמי הגיהאד הסוני הקיצוניים, בעיקר נגד 'המדינה האסלאמית' וחזית ג'בהת א-נוסרה. מתוך השיח ברשתות עולה, כי איראן, סוריה וחזבאללה הבינו שההרתעה נגד ישראל נשחקה ולכן יש צורך לגבש אסטרטגיה חדשה, אשר תמחיש לישראל, כי המחיר שתשלם בגין תקיפות אוויריות בסוריה יהיה גדול מהתועלת שתפיק מהן.

במקביל, השיח המתנהל בקרב קבוצות המורדים בסוריה משקף תרעומת על המחיר שהמורדים עצמם משלמים בעבור התקיפות הישראליות. לפי הרשת, כוחות המשטר בחרו להגיב להן בתקיפות רבות עוצמה נגד קבוצות המורדים והאוכלוסייה התומכת בהן. כן נשמעו ברשת טענות שלפיהן, במסגרת תאום אסטרטגי בין ישראל לארצות הברית, מתמקדת ארצות הברית בתקיפת יעדים של 'המדינה האסלאמית' בעיראק ובסוריה בעודה נמנעת מלתקוף יעדים של משטר אסד, בשל הצורך לתאם עם איראן את המאמץ המלחמתי נגד 'המדינה האסלאמית'. בה בעת, ארצות הברית מאפשרת לישראל לפעול נגד מטרות של משטר אסד וחזבאללה בסוריה.

לפי השיח ברשת, איראן ניסחה אסטרטגיה חדשה, שבמרכזה תגובה נחרצת של משטר אסד וחזבאללה על כל תקיפה ישראלית נגד מטרות המשטר ושל חזבאללה בסוריה. על פי אסטרטגיה זו, תגובת המשטר תתבטא בתקיפות נגד מנהיגים ותשתיות של ארגוני המורדים הנמנים על בעלי הברית של מדינות הקואליציה המערבית והערבית – 'החזית האסלאמית', צבא סוריה החופשית, ותשתיות אזרחיות תומכות. פוסט שהעלה לרשת זהיראן עלוש, ראש 'החזית האסלאמית', כשעה לאחר התקיפה באזור דמשק, חיזק תיאוריה זו. עלוש תלה בישראל את האשמה בכך ש"בכל פעם...[שהיא] פוגעת במטרות של אסד וחזבאללה, היא מעניקה לאסד לגיטימציה להתנקם במורדים". לדבריו, התוצאה, היא היחלשות של "כוחות המורדים המתונים" והתחזקות הגורמים הקיצוניים – 'המדינה האסלאמית' וחזית ג'בהת אל-נוסרה - בניגוד לאינטרס האמריקאי.

סיכום והערכה

הניתוח ברשתות החברתיות משקף הלך רוח בקרב גורמים, הנמנים על מתנגדי משטר אסד, המוליך להסקת מסקנות לפי הרצף הסיבתי הבא: (1) פגיעה של ישראל בנכסים של אסד/חזבאללה; (2) תגובה קשה של משטר אסד נגד המורדים והאוכלוסייה; (3) כתוצאה מכך, האופוזיציה תיחלש ו'המדינה האסלאמית' תתחזק; (4) משמעותה של תוצאה זו היא פגיעה במאמצי ארצות הברית במלחמה נגד 'המדינה האסלאמית'; (5) בעקבות זאת, ארצות הברית תדרוש מישראל לחדול לעת עתה מתקיפות בסוריה.

ההיגיון המנחה את האסטרטגיה האיראנית, כפי שהיא מוצגת בשיח ברשתות, הוא שפגיעה באינטרס האמריקאי בסוריה תוביל להתנגשות אינטרסים בין ארצות הברית לישראל ולמסר של "אור אדום" מארצות הברית לישראל, כי תימנע מפעולה נגד מטרות של משטר אסד בתוך סוריה, כל עוד נמשכת המלחמה 'במדינה האסלאמית'. מוערך, כי אסטרטגיה זו, הגורסת תגובה קשה נגד ארגוני המורדים בגין תקיפה ישראלית בסוריה, תחדש את ההרתעה נגד ישראל משום שגם אם ישראל אינה חוששת מתגובה צבאית של סוריה ואף חזבאללה, היא תתחשב באינטרס האמריקאי ותימנע מעימות עם הממשל. ואולם, יש לבחון את ההיגיון הזה באופן ביקורתי. בין ארצות הברית לישראל קיים מרווח של תיאום והבנות אסטרטגיות; הממשל האמריקאי מבין את הצורך החיוני של ישראל להגן על עצמה ולכן קשה לראותו מונע ממנה פעולה, שתכליתה למנוע התחמשות בעלת משמעות אסטרטגית של חזבאללה.

עד כה, מדיניות ישראל גרסה הימנעות מהתערבות באירועים בסוריה ובלבנון תוך חיזוק רכיבי ההגנה, בעיקר לאורך הגבולות ומפני נשק תלול מסלול. עם זאת, על פי דיווחים, ישראל פעלה נגד איומים מידיים ונגד העברות של אמצעי לחימה מסוריה ללבנון, המאיימים לפגוע ביתרונה הצבאי. ישראל שמרה על פרופיל נמוך ונמנעה מלאשר דיווחים אודות התקיפות, בין השאר, כדי לא לפגוע בכבודו של אסד ולחייבו לתגובה. דווקא ארצות הברית, היא שחשפה בעבר, כי תקיפות בוצעו על ידי ישראל. אפשר שכך עשה הממשל כדי להסיר מעליו אחריות. עם זאת, בניגוד לעבר, הממשל לא הגיב לתקיפה האחרונה ולא נמסרה הודעה, רשמית או בלתי-רשמית, שלפיה פגעה התקיפה במאבקה של ארצות הברית ב'מדינה האסלאמית'.

מאז כינון הקואליציה המערבית והערבית נגד 'המדינה האסלאמית', מופצים רמזים לפיהם חלק מחברות הקואליציה רואות במשטר אסד שותף למלחמה ב'מדינה האסלאמית' וסבורות, כי הוא חלק מהפתרון העתידי בסוריה. גם מעמדה של איראן במרחב השתפר מאד על רקע לחימתה ב'מדינה האסלאמית' לצד הקואליציה ובתאום עמה. איראן מתנה את תרומתה ללחימה ב'מדינה האסלאמית', כמו גם את הפעלת 'הרגל בקרקע' באמצעות כוחות קודס האיראניים ומיליציות שיעיות, באי-פגיעה של הקואליציה בכוחות משטר אסד. לכן, אפשר שאיראן אכן תנסה לתקוע טריז בין ישראל לארצות הברית ולהעביר מסר, כי תקיפות ישראליות יפגעו במאמץ המשותף נגד 'המדינה האסלאמית'. אם לא תתרחש התפתחות בכיוון זה, ייתכן שאיראן תעודד פעולה של חזבאללה, אולי גם של כוחות אסד, בתגובה לתקיפה ישראלית. זאת, כדי להמחיש, כי חל שינוי במאזן הכוחות ובכללי המשחק באזור.